

УДК 351.85 (042.4)

Дзвінчук Дмитро Іванович

декан факультету технічного перекладу та документознавства
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
доктор філософських наук,
кандидат наук з державного управління, професор

Петренко Віктор Павлович

професор кафедри менеджменту і адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
доктор економічних наук, професор

**ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ І НАУКОЮ
УКРАЇНИ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ**

***Анотація.** Інтелектуалізацію управління системою та суб'єктами освіти і науки України в умовах становлення й розвитку знаннєвої економіки доказово подано як необхідну й доцільну діяльність, спрямовану на вирішення більшості наявних сьогодні в цій системі проблем. Авторами на основі аналізу ієрархічної структури системи та мережі прямих і зворотних зв'язків між її елементами обґрунтовано потребу й доцільність реінжинірингу вітчизняної системи освіти і науки з пріоритетною інтелектуалізацією її системи управління. Визначено також основні напрямки й умови інтелектуалізації процесів управління системою освіти, освітніми процесами і процедурами. З цією ж метою запропоновано використати концепцію інтелектокористування, уже відомі управлінські технології інтеграції та мотивації інтелектуальної активності людських ресурсів, а також такі інструменти інтелектуалізованого управління і менеджменту, як синтелектика, синергізація і синархія, експериментальна апробація яких у системах управління й менеджменту виробничих і освітніх закладів продемонструвала певні позитивні результати.*

***Ключові слова:** система, освіта, наука, управління, інтелектуалізація, технології, інструменти, коефіцієнт, трансформація, ресурси, результат.*

Дзвинчук Д.И., Петренко В.П. Об усовершенствовании управления образованием и наукой Украины на основе концепции интеллектуализации

***Аннотация.** Интеллектуализацию управления системой и объектами образования и науки Украины в условиях становления и развития знаниевой экономики доказательно представлено как необходимую и целесообразную деятельность, направленную на решение большинства существующих сегодня в этой системе проблем. Авторами на основе анализа иерархической структуры системы и сети прямых и обратных связей между ее элементами обосновано необходимость и целесообразность реинжиниринга отечественной системы образования и науки с приоритетной интеллектуализацией ее системы управления. Определены основные направления и условия интеллектуализации процессов управления системой образования, образовательными процессами и процедурами. С этой же целью предложено использовать концепцию интеллектоиспользования, уже известные управленческие технологии интеграции и мотивации интеллектуальной активности человеческих ресурсов, а также такие инструменты интеллектоиспользования управления и менеджмента, как синтелектика, синергизация и синархия, экспериментальная апробация которых в системах управления и менеджмента производственных и образовательных учреждений продемонстрировала определенные положительные результаты.*

Ключевые слова: система, образование, наука, управление, интеллектуализация, технологии, инструменты, коэффициент, трансформация, ресурсы, результат.

Dzvinchuk D.I., Petrenko V.P. About improvement of Education and Science of Ukraine on the basis of the concept of intellectualization

Annotation. Intellectualization control system and objects of Education and Science of Ukraine in the conditions of formation and development of the economy znaniyovoy convincingly presented as necessary and appropriate activities aimed at addressing most existing today in this system problems. The authors, based on the analysis of the hierarchical structure of the system and the network forward and backward linkages between its elements, the necessity and feasibility of re-engineering of our education system and science with priority intellectualization of its management system. The basic directions and conditions intellectualization system management processes of education, educational processes and procedures. With the same purpose, it proposed to use the concept of intelektualizatsiya already known management technology integration and motivation of human resources, intellectual activity, as well as tools such intelektualizatsiya governance and management as sintelektika, synergize and Synarchy, experimental testing of which the control and management systems, industrial and educational institutions demonstrated achieve some positive results.

Key words: system, education, science, management, intellectualization, technology, tools, rate, transformation, resources, results.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Унаслідок динамічного розвитку інформаційного суспільства, формування мережевих соціальних систем, становлення когнітивної культури, усебічної інтелектуалізації економіки, праці, управління й менеджменту тощо в соціумі формується потреба в швидких, радикальних за змістом і критично важливих змінах у кількісних і якісних характеристиках рівня інтелектуалізації людських ресурсів і їх активності в усіх сферах і для всіх без винятку членів цього соціуму. Однак здійснення такого масштабного завдання можливе лише на основі належного використання освітньо-наукового потенціалу суспільства. При цьому слід наголосити, що сфера освіти, будучи основним джерелом постачання сучасному суспільству потрібного інтелектуального ресурсу, ще не стала повноцінним об'єктом відповідних досліджень, оцінок і рекомендацій. І це при тому, що суспільство знань (knowledge society) не має шансів для успішного формування без обов'язкового проходження етапу трансформації в суспільство навчання (learning society) – єдино можливого шляху інтелектуалізації через наповнення інтелектуального простору відповідними людськими ресурсами. При цьому система освітньої та наукової активності, як і будь-яка інша соціальна система,

вимагає адекватного новим вимогам і потребам рівня та якості управління, у зв'язку з чим проблема інтелектуалізації процесів управління й менеджменту системою освіти і науки загалом та всіма її складовими підсистемами – суб'єктами відповідних видів діяльності – виходить на пріоритетне місце в переліку трансформаційних і реформаційних завдань українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цілком очевидно, що успішна інтелектуалізація суспільства [1], нації [2], праці [3], економіки [4; 5; 6], управління й менеджменту підприємств [8; 9; 10; 11] є неможливою без інтелектуалізації системи освіти і науки та дотримання незаперечної умови цього процесу – пріоритетної інтелектуалізації управління й менеджменту цієї стратегічно важливої для майбутнього України галузі. Однак, водночас, більшість вітчизняних публікацій за результатами досліджень у сфері інтелектуалізації освіти традиційно обґрунтовують потребу й доцільність удосконалення навчального і дослідницького процесів шляхом інноватизації та модернізації навчальних технологій, процесів і процедур викладання тощо [12; 13; 14; 15; 16; 17; 18]. При цьому слід звернути увагу на практичну відсутність звернення експертів до оцінювання потенціалу інтелектуалізації управління системою та суб'єктами освітньо-наукової діяльності та до обґрунтування пріоритетної вимоги цього кроку як основи інтелектуалізації життєдіяльності всього українського суспільства. Якщо відносно суб'єктів управління в економіці й виробництві питання інтелектуалізації процесів і процедур управління та менеджменту вже вийшли на позиції розроблення, апробування та впровадження моделей, технологій і рекомендацій [8; 9; 10], то в системі освіти за окремими винятками (для прикладу – [15; 19; 20]) ця проблема до останнього часу залишається недослідженою і недооціненою, а отже – актуальною.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Цілком обґрунтована теза вчених [21], які закликають «...розуміти, що інтелектуальною Україною не можна керувати сьогоdnішнім стандартом, як і керувати взагалі», свідчить про те, що процеси управління діяльністю такої стратегічно важливої

та, без сумніву, високоінтелектуальної галузі національного господарства, як освіта і наука, не можуть перебувати поза рамками процесу інтелектуалізації всіх сфер життєдіяльності українського суспільства. У другій, не менш важливій, тезі авторів цієї ж статті наголошено, що «... головна проблема інтелектуалізації країни – керуюча нами бюрократія» [21]. Цілком очевидно, що саме проблема «керуючої бюрократії» є особливо критичною для сфери освіти і науки у зв'язку зі збереженням у системі управлінських відносин на традиційних засадах суб'єкт-об'єктних відносин.

Формулювання цілей статті. Вирішення проблеми інтелектуалізації управління вітчизняною освітньо-науковою системою як основи розбудови й розвитку в Україні знаннєвого, інтелектуального, когнітивного і т. ін. суспільства з використанням для цього відповідної концепції, стратегії, технологій та інструментів управління й менеджменту є інноваційним рішенням, реалізація якого здатна забезпечити проривні зміни в усіх інших сферах діяльності національного господарства.

Загальнонаукове значення полягає в обґрунтуванні потреби створення нових управлінських технологій, механізмів та інструментів, покликаних внести радикальні зміни до освітнього й наукового процесів через включення таких важелів, як мотивація розвитку інтелектуальних здібностей індивідуумів та їх груп шляхом створення системою управління й менеджменту потрібних умов для реалізації творчого потенціалу особистості через залучення до процесу управління життєдіяльністю системи й активне використання інтелектуальних ресурсів усіх належних до неї носіїв інтелекту.

Викладення основного матеріалу. Потреба й доцільність термінових і кардинальних змін у структурі, методах, технологіях та інструментах функціонування системи управління множиною вітчизняних суб'єктів освітньо-наукової діяльності для вирішення таких проблем, як високий рівень централізації і збереження недемократичних командно-адміністративних традицій в управлінні, відсутність реального самоврядування й автономності

університетів і наукових установ, негативний вплив зарегульованості та заформалізованості навчального процесу, недосконалість їх зв'язків із практичним життям і неефективність взаємодії з бізнесом, незатребуваність випускників та інтелектуальної наукової продукції університетів і т.ін., є очевидними та незаперечними, оскільки за основними оціночними критеріями, переважна більшість вітчизняних університетів займають серед світової університетської спільноти [22] або низькі позиції в рейтингах, або взагалі туди не потрапляють. Усе це, на нашу думку, зумовлено комплексним негативним впливом усіх названих вище недоліків.

Значна частина цих негативних характеристик пояснюються тривалим збереженням status-quo в системі, методах і традиціях бюрократичного управління вітчизняними освітою і наукою, що абсолютно не адекватні вимогам оновленого, інтелектуалізованого суспільства. Хоча з ухваленням нового Закону України «Про вищу освіту» цей негатив може почати поступово ліквідуватися, для суттєвих змін на краще вимагаються дещо радикальніші трансформації як самої системи, так і її управлінської підсистеми. Інтерпретація наявного стану взаємозв'язків і взаємовпливів між суб'єктами й об'єктами ієрархічної піраміди управління освітніми і науковими процесами у вищих навчальних закладах України (див. рис. 1) з дальшим її аналізом та оцінюванням результатів дає прості пояснення неефективності традиційного управління й менеджменту, породжених ними проблем, відсутності успішних результатів у загальній більшості множини суб'єктів, а також дозволяє сформулювати рекомендації щодо потрібних і потенційно результативних змін.

Джерелами вад і недоліків функціонування поданої на рисунку ієрархічної піраміди освітньо-наукової системи постають різноманітні чинники екзогенної та ендогенної природи. Якщо звернутися до аналізу найбільш вагомих і впливових чинників, то до одного з найбільш потужних екзогенних чинників слід віднести ситуативну й тимчасову відсутність у суспільства, а також у його галузевих і регіональних складових і в держави загалом потреб та запиту як на

наукові дослідження, так і на підготовку фахівців-професіоналів різного рівня і кваліфікації. І це за наявності глобального знаннєвого і комерційного прориву університетської науки у світових країн-лідерів.

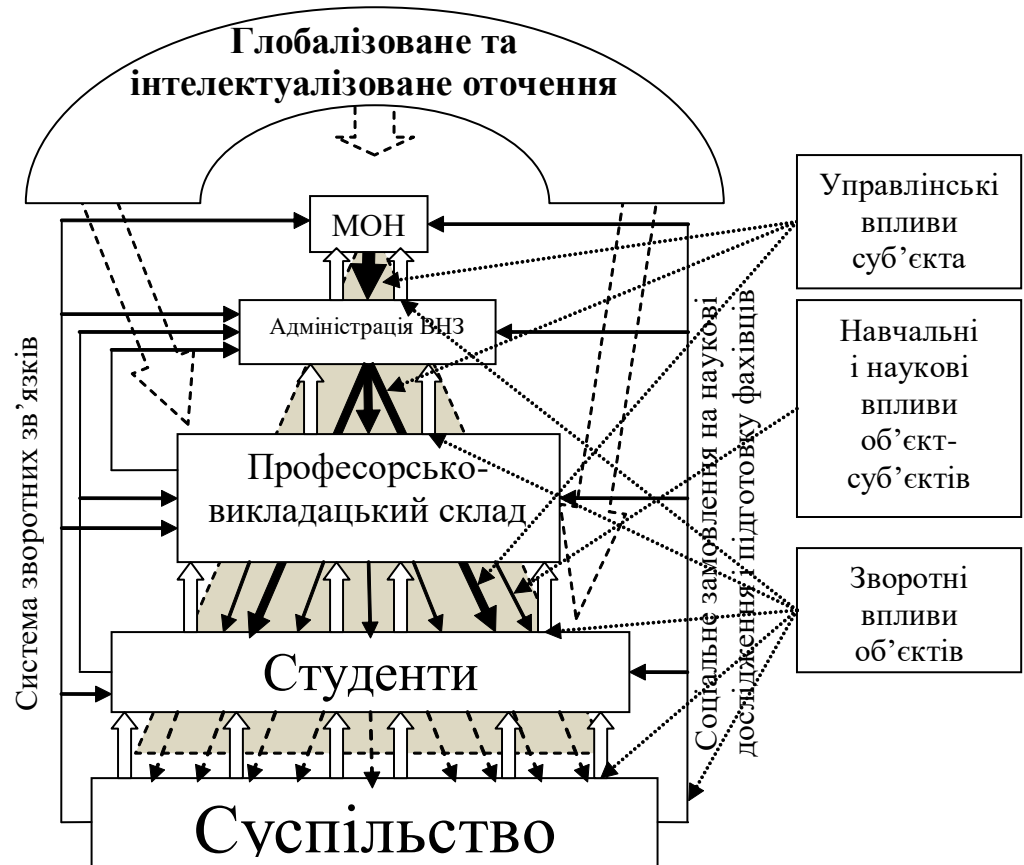

Рис. 1. Ієрархічна піраміда взаємодії суб'єктів освітньо-наукового процесу в Україні

Подібний провал у потребах і запитах можна пояснювати тим, що, незважаючи на спроби і намагання вітчизняної науки формулювати рекомендації з вирішення проблем інтелектуалізації суспільства і всіх сфер його життєдіяльності (зокрема й освітньо-наукової), у реальному житті продовжують розвиватися процеси деінтелектуалізації та депрофесіоналізації, інтелектофобії, множаться псевдоінтелектуали, імітується наукова діяльність [22; 23; 24; 25; 26; 27] – явища, за якими в суспільстві формуються як негативні оцінки, так і деформуються потреби й запити щодо освіти та науки. У результаті, за оцінкою експерта, Україна – це «...специфічна країна, у якій існує загальне негативне

ставлення до інтелекту. Те, що інтелект потрібно вирощувати, замовляти й оплачувати, багатьом залишається незрозумілим» [28].

Подібне відношення суспільства до національної системи освіти і науки й «нерозуміння» державою її проблем слід вважати рефлексією на тривалу консервацію і стагнацію процесів реформування та негативних результатів діяльності, спричинених, зокрема, й дією численних ендогенних чинників, перелік яких є набагато складнішим. Складність цієї групи чинників визначається кількістю рівнів ієрархічної піраміди, на вершині якої перебуває Міністерство освіти і науки (МОН) – «... абсолютна влада: влада над життєвим та творчим часом сотень тисяч науковців і викладачів, як власне й учителів, студентів і школярів» [25], множиною N підпорядкованих цьому міністерству підсистем – об'єктів управління, а також кількістю, якістю та дієвістю прямих і зворотних зв'язків у системі, які, судячи з результатів діяльності, або не працюють взагалі, або функціонують у край незадовільно й повільно, забезпечуючи систему недостовірною, неактуальною, неповною, деформованою або спеціально препарованою інформацією. Це водночас зумовлює ухвалення й реалізацію більшістю органів управління очевидно неадекватних сьогоdnішнім потребам суспільства рішень.

Саме цей аспект функціонування системи управління освітою і наукою вимагає більш детального аналізу й оцінки з метою формулювання рекомендацій щодо шляхів принципового вдосконалення взаємодії складових елементів цієї ієрархічної структури. Для цього спробуємо репрезентувати процес трансформування системою освіти і науки наданих суспільством в її розпорядження фінансових, матеріальних і людських ресурсів (зокрема людського та інтелектуального капіталів) у потрібний цьому суспільству результат. При цьому будемо виходити з того, що в найбільш узагальненому вигляді діяльність як системи загалом, так і будь-якого її елемента, упродовж певного періоду часу Δt_i можна інтерпретувати й оцінити з використанням так

званих коефіцієнтів трансформації системи K_{Tpc} та її окремого j -го елемента (університету, академії, інституту, коледжу тощо) K_{Tpj} . При цьому:

$$K(\Delta t_i)_{Tpc} = W(\Delta t_i)_{REZ} / W(\Delta t_i)_{RES}, \quad (1)$$

$$K(\Delta t_i)_{Tpj} = W(\Delta t_i)_{REZj} / W(\Delta t_i)_{RESj}, \quad (2),$$

де: $W(\Delta t_i)_{REZ}$ – ринкова вартість генерованих системою впродовж періоду Δt_i результатів, $W(\Delta t_i)_{RES}$ – ринкова вартість використаних системою для цього ресурсів, а $W(\Delta t_i)_{REZj}$ – ринкова вартість результатів, генерованих будь-яким елементом системи протягом цього ж періоду Δt_i , $W(\Delta t_i)_{RESj}$ – ринкова вартість використаних елементом системи в процесі генерації ресурсів.

Припустивши, що вартість результату діяльності системи освіти і науки впродовж часу Δt_i складається з вартості генерованих і доданих системою суспільству людського $[W(\Delta t_i)_{ДЛК}]$ та інтелектуального $[W(\Delta t_i)_{ДІК}]$ капіталів, а вартість витрачених при цьому ресурсів включає вартості чинного протягом цього часу в системі людського $[W(\Delta t_i)_{ЛК}]$ та інтелектуального $[W(\Delta t_i)_{ІК}]$ капіталів, а також фінансових $[W(\Delta t_i)_{ФінК}]$ і матеріальних $[W(\Delta t_i)_{ФізК}]$ витрат на реалізацію процесу, то

$$\begin{aligned} K(\Delta t_i)_{Tpc} &= W(\Delta t_i)_{REZ} / W(\Delta t_i)_{RES} = \\ &= [W(\Delta t_i)_{ДЛК} + W(\Delta t_i)_{ДІК}] / [W(\Delta t_i)_{ЛК} + W(\Delta t_i)_{ІК} + W(\Delta t_i)_{ФінК} + W(\Delta t_i)_{ФізК}]. \end{aligned} \quad (3)$$

При цьому очевидною умовою належного функціонування системи й кожного з її елементів-підсистем стають вирази

$$K(\Delta t_i)_{Tpj} \geq 1 \quad (4)$$

$$\text{і } K(\Delta t_i)_{Tpc} = \sum K(\Delta t_i)_{Tpj} \geq 1, \quad (5),$$

у яких $j = 1 \div N$, а N – число елементів (суб'єктів освітньо-наукової діяльності) в системі.

Якщо врахувати, що і доданий людський капітал вартістю $W(\Delta t_i)_{ДЛК}$, і доданий інтелектуальний капітал вартістю $W(\Delta t_i)_{ДІК}$ генеруються чинним у системі людським капіталом вартістю $W(\Delta t_i)_{ЛК}$, а вже чинний у системі інтелектуальний капітал вартістю $W(\Delta t_i)_{ІК}$ є генерованим у минулі періоди й ретранслюється в навчальному процесі з генеруванням доданого людського

капіталу $W(\Delta t_i)_{\text{ДЛК}}$, то доданий людський капітал вартістю $W(\Delta t_i)_{\text{ДЛК}}$ слід уважати вихідним продуктом системи, що спрямований на збільшення людського капіталу суспільства без зменшення вартості $W(\Delta t_i)_{\text{ЛК}}$ людського капіталу системи, яка його створила. Доданий же в цей період інтелектуальний капітал вартістю $W(\Delta t_i)_{\text{ДІК}}$ освоюється системою, збільшуючи одночасно і $W(\Delta t_i)_{\text{ЛК}}$ і $W(\Delta t_i)_{\text{ІК}}$ до значень $W(\Delta t_{j+1})_{\text{ЛК}}$ і $W(\Delta t_{j+1})_{\text{ІК}}$ з великим потенціалом використання в наступні періоди.

Завдячуючи цьому, відбуватиметься постійне зростання складових $W(\Delta t_i)_{\text{ЛК}}$ і $W(\Delta t_i)_{\text{ІК}}$ у знаменнику виразу (3), що стимулюватиме і мотивуватиме нагромаджений та чинний людський капітал системи вартістю $W(\Delta t_i)_{\text{ЛК}}$ до постійної генерації нових порцій доданого людського капіталу вартістю $W(\Delta t_i)_{\text{ДЛК}}$ і доданого інтелектуального капіталу вартістю $W(\Delta t_i)_{\text{ДІК}}$ з метою збереження співвідношень (4) і (5). У протилежному разі буде спостерігатися процес стагнації, а то й деградації – як у системі, так і в суспільстві, якому відповідатимуть значення коефіцієнтів

$$K(\Delta t_i)_{\text{Трj}} \leq 1 \quad (6)$$

$$K(\Delta t_i)_{\text{ТрС}} = \sum K(\Delta t_i)_{\text{Трj}} \leq 1. \quad (7)$$

У зв'язку з цим головною умовою збереження співвідношень (4) і (5) постають умови замовлення, сприйняття, оцінювання й оплати суспільством і державою в усіх сферах життєдіяльності доданих їм системою освіти і науки людського $W(\Delta t_i)_{\text{ДЛК}}$ та інтелектуального $W(\Delta t_i)_{\text{ДІК}}$ капіталів як необхідних інтелектуальних продуктів, потрібних для реального, результативного та ефективного використання у своїй діяльності.

Однак відомі оцінки вітчизняного ринку праці «... вказують на зростання розриву між нагромадженим людським капіталом і рівнем його реального використання, що виявляється у відсутності стійкого прямого зв'язку між рівнем освіти й рівнем доходів праці не за фахом та виконанням функцій, що не відповідають рівню освіти і кваліфікації працівника» [15]. При цьому «вкрай негативно на ринок праці впливає те, що наші навчальні заклади, як вищі так і

середні, випускають багато фахівців, але не тих спеціальностей, яких потребує вітчизняний ринок праці» [29]. У зв'язку з цим «...ми не просто маємо неефективну вищу освіту, ми маємо контрпродуктивну вищу освіту, оскільки готуємо своїх високоосвічених громадян для життя в інших країнах...» [23, с. 205]. Подана наведеними вище оцінками вітчизняних експертів картина «контрпродуктивної» взаємодії системи освіти і науки з ринками праці й наукових досягнень, на які потрапляє її продукція, ілюструє не що інше, як незадовільний рівень взаємодії суб'єктів ухвалення та реалізації управлінських рішень щодо поведінки учасників цих процесів.

Саме на незадовільному рівні управління фокусують увагу суспільства вітчизняні експерти через такі оцінки, як «у сфері освіти, культури, навіть у сфері науки, зокрема академічної, освічений управлінець – це вид, що вимирає, або просто аномалія» [30]. Звідси й узагальнений висновок, що «...українська управлінська еліта сьогодні не відповідає тим вимогам, які висуває до них держава та суспільство [31], що повною мірою слід віднести і на рахунок системи управління освітою та наукою.

У результаті цього в Україні продовжує спостерігатися «...деінтелектуалізація всіх сфер життя, нестача/дефіцит професійних кадрів – класного фахівця знайти уже практично неможливо, не вистачає навіть робітників, не говорячи уже про інженерів» [31].

Таким чином, незважаючи на існування в структурі національної системи освіти і науки необхідної та достатньої за функціональним потенціалом мережі прямих управлінських впливів і зворотних зв'язків, останні не забезпечують необхідних результатів її належного функціонування.

Тому залежності (1), (2), (3), (4) і (5) можуть бути втілені в реальність лише за умови забезпечення належної організації та функціонування в системі освіти і науки мережі прямих впливів та зворотних зв'язків, у яких K_{Tpc} є функцією множини всіх коефіцієнтів трансформації K_{Tpi} . При цьому слід зазначити, що у формуванні цих коефіцієнтів залучені інтелектуальні ресурси як суб'єктів, так і

об'єктів управління всієї множини N суб'єктів $K_{Tрj/су}$ й об'єктів $K_{Tрj/оу}$ управління. Тобто саме від рівня інтелекту управлінських і виконавчих людських ресурсів, від володіння і використання останніми інформаційних, інтелектоінтегровувальних та інтелектомотивувальних технологій [32] будуть залежати значення $K_{Tрj/су}$, $K_{Tрj/оу}$ і $\Sigma K(\Delta t_i)_{Tрj}$.

Оминаючи детальний аналіз взаємодії множини типових управлінських пар «суб'єкт-об'єкт» в ієрархічній піраміді системи, укажемо лише на той факт, що досягнення цими парами позитивних результатів в умовах і за рахунок інтелектуалізації стає можливим виключно за умови реорганізації традиційних «суб'єкт-об'єктних» відносин на інноваційні «суб'єкт-суб'єктні», коли у виробленні, ухваленні й реалізації важливих рішень щодо спільної діяльності беруть участь як суб'єкт, так і об'єкти управління, представлені людським та інтелектуальним капіталами їх носіїв, що науковцями [32; 33; 34] окреслено як «управління процесами інтелектокористування в соціально-економічних системах».

Зауважимо, що концепція інтелектокористування, інтелектоінтегрування, інтелектомотивування управлінських технологій, моделей та інструментів їх реалізації з використанням комплексу феноменів синтелектики, синергетики і синархії були успішно апробовані під керівництвом авторів у процесах і процедурах інтелектуалізації управління окремих виробничих, освітніх, територіальних і галузевих соціально-економічних підсистем з отриманням певних позитивних результатів [8; 10; 35; 36; 37; 38; 39; 40]. Це дозволяє рекомендувати названі засоби для більш масштабної апробації, адаптації та використання з метою інтелектуалізації управління й менеджменту системою множини суб'єктів освіти та науки України.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, пріоритетними змінами на шляху інтелектуалізації управління й менеджменту вітчизняної системи освіти і науки, які потенційно здатні звільнити інтелект нації з лещат «керуючої нами бюрократії», є переосмислення логіки «суб'єкт-об'єктної» взаємодії типових пар

«МОН – адміністратори ВНЗ», «адміністратори – викладачі», «адміністратори – студенти», «викладачі – студенти» та їх реінжиніринг у «суб'єкт-суб'єктні» взаємовпливи носіїв інтелекту з урахуванням палітри таких їх характеристик, як знання та інтелект, інтелектуальні ресурси та їх потенціал, людський та інтелектуальний капітали, здатність і готовність до синтелектуально-синергетичної взаємодії [35; 41].

Інтелектуалізаційний реінжиніринг системи управління освітою і наукою України на основі запровадження «суб'єкт-суб'єктних» взаємовпливів має високий потенціал реалізації саме в сфері освіти і науки. Адже інтелектуалізація управління і менеджменту саме в цій сфері забезпечить виключення з класичних механізмів ретрансляції знань, нагромаджених минулими поколіннями, будь-яких елементів розпорядництва-підпорядкування, указівки-виконання, вимоги-здійснення як непродуктивних і малоефективних методів взаємодії складових тріади «адміністратор-викладач-студент» із заміною на спільну інтелектуальну активність усіх трьох складників у процесах збирання, нагромадження, оброблення значних обсягів знань із дальшим генеруванням на цій основі нових інтелектуальних продуктів – теоретичних і прикладних знань та продуктів їх використання в усіх сферах практичної діяльності.

У протилежному разі тривала й нічим не виправдана відсутність запиту суспільства на результати діяльності вітчизняної освіти і науки зумовить гальмування навіть простої ретрансляції та відновлення останніми вже наявних знань із поступовою деградацією системи – замість динамічної та радикальної модифікації останньої на засадах креативності, інновативності й неперервності інтелектуального розвитку людських ресурсів з метою підготовки професіоналів третьої та четвертої «хвиль професіоналізації» – «парапрофесіоналів» і «транспрофесіоналів» [42].

Перспективи подальших розвідок. Уважаючи, що інтелектуалізація процесів управління системою освіти і науки з множиною всіх її суб'єктів може й має започаткувати необхідні й корисні для суспільства зміни, пропонуємо

сформульовані вище рекомендації використати для встановлення мети, цілей, завдань і розроблення стратегії та тактики інтелектуалізації системи управління й менеджменту освіти та науки в Україні на концептуально новій основі – залучення до процесів управління на всіх рівнях системи зацікавлених у позитивних змінах і ефективних результатах учасників. При цьому слід наголосити, що процес інтелектуалізації системи управління вимагає не стільки додаткових фінансових та інноваційних техніко-технологічних ресурсів, скільки усвідомлення потреби радикальних змін у сфері професіоналізації університетського менеджменту українського суспільства, управлінського сегмента цієї системи, її професорсько-викладацького і наукового складу, а також споживачів її освітніх і наукових послуг, оскільки за висловом Н. Мандели, саме «освіта – це найпотужніша зброя, яку можна використати для того, щоб змінити світ».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Долішній М. Стратегія інтелектуалізації суспільства / М. Долішній, С. Злупко // Вісник НАН України. – 2001. – №4 [Електронний ресурс] LibRar.Org.Ua. – Режим доступу : http://www.librar.org.ua/sections_load.php?s=general_scientific_knowledge&id=53&start=2
2. «Доктрина Кравчука». Начерк програми інтелектуалізації і формування модерної української нації / [Врублевський В., Мороз О., Саєнко Ю.]. – К.: Інформаційно-видавничий центр «Інтелект», 2001. – 84 с.
3. Тельнов А. С. Інтелектуалізація праці у концепції постіндустріального суспільства / А. С. Тельнов, В. В. Гончарук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №1. – С. 239-245.
4. Князев С. Н. Интеллектуализация – стержневая основа развития экономики и управления. / С. Н. Князев, А. Г. Шрубенко // Проблемы управления. – 2007. – №3(24). – С. 16-25.
5. Ажажа М. А. Інтелектуалізація економіки: інноваційний і людський потенціал в умовах глобалізації / М. А. Ажажа // Проблеми економіки та управління, №628. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2008. – С. 11-17.
6. Другов О. О. Інвестиційне забезпечення інтелектуалізації економіки України (теорія та механізми реалізації) : автореф. дис ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / О. О. Другов. – Львів : Б.в., 2011. – 39 с.
7. Сем'ян О. В. Інтелектуалізація людського капіталу підприємства / О. В. Сем'ян // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4(16). – С. 141-145.
8. Швидкий Е. А. Конкурентоспроможність суб'єктів господарювання НАК «Нафтогаз України» як функція інтелектуалізації системи менеджменту / Е. А. Швидкий // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості». – 2011. – №1(3).
9. Ситник Й. С. Вплив інтелектуалізації на процес менеджменту інноваційних підприємств / Й. С. Ситник // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15919/1/57_372-378_Vis_725_Ekonomika.pdf
10. Управління діяльністю підприємств нафтогазового комплексу на засадах інтелектуалізації та інтелектокористування : монографія / [В. П. Петренко, С. Я. Кісь, Е. А. Швидкий ; за заг. ред. проф. В. П. Петренка. – Львів: ЛА «Піраміда», 2013. – 276 с.
 11. Гриценко В. І. Інтелектуалізація управління сталим розвитком соціально-економічної системи в умовах глобалізації та процесів, що динамічно відбуваються / В. І. Гриценко, Л. І. Бажан // Зб. наук. праць «Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем». – 2014. – Вип. 19. – С. 5-37.
 12. Левківський К. М. Парадигма інтелектуалізації інноваційної освіти / К.М. Левківський // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку. Ч.4 (продовження) Інноваційні технології в навчально-виховному процесі вузу. : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 квітня 1996 р. – К.: 1996. – С. 134-136.
 13. Козлакова Г. О. Інформаційні технології: інтелектуалізація навчання у вищій школі / Г.О. Козлакова // Вища освіта України. – 2002. – №1. – С. 48-52.
 14. Базилевич В. Д. Інтелектуалізація та індивідуалізація – основа формування нової парадигми класичної університетської освіти в галузі економіки і управління в контексті Болонського процесу / В. Д. Базилевич // Вища школа. – 2005. – №5. – С. 28-96.
 15. Шевченко Л. С. Інтелектуалізація освіти: сучасні виклики для України / Л.С. Шевченко // Матеріали дев'ятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасна наука ХХІ століття» 17-19 червня 2013 року : зб. тез доп. – К., 2013. – Ч. 1. – С. 59–66.
 16. Чекушина Ю. В. Вища освіта України в аспекті інтелектуалізації праці (перше десятиліття ХХІ ст.) / Ю. В. Чекушина, Ю. М. Чекушина // Гуманітарний журнал. – 2013. – №3. – С. 3-10.
 17. Помінова І. І. Соціальна відповідальність освіти в умовах інтелектуалізації економіки / І. І. Помінова // Scientific World [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-413/economic-theory-and-history-413/20616-413-0348>
 18. Апшай Н. І. Інтелектуалізація навчального процесу у ВНЗ в умовах розвитку інформатизації / Н. І. Апшай // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – №9. – С. 3-5.
 19. Дзвінчук Д. І. Інтелектуалізація – шлях до демократизації і децентралізації управління університетською освітою в Україні / Д. І. Дзвінчук, В. П. Петренко, С. Я. Кісь // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : [зб. наукових праць] / ред. рада В.П. Андрущенко (голова). – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 29(42). – С. 35-38.
 20. Петренко В. П. Щодо проблеми професіоналізації університетського менеджменту / В. П. Петренко., Є. А. Ревтюк, І. М. Данилюк-Черних // Вчені записки Університету «Крок». Вип. 27 : [у 2-х томах]. – К.: – 2011. – Т. 2. – С. 163-167.
 21. Корсун Л. Інтелектуалізація – це що? / Л. Корсун, Н. Корсун // [Електронний ресурс] Освіта.ua. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/school_today/291/
 22. Курбатов С. Університетські рейтинги як фактор легітимації елітного статусу освіти в сучасних умовах / С. Курбатов // [Електронний ресурс] Fulbright Ukraine. – Режим доступу : <http://www.fulbright.org.ua/page.php?pid=83&lang=1>
 23. Дацюк С. Інтелектуальна політика : Збірка робіт з філософської публіцистики / Сергій Дацюк. – Львів: Корпорація стратегічного консалтингу «Гардарика», 2010. – 467 с.
 24. Петренко В. П. До ідентифікації основних проблем інтелектуалізації та інтелектуально-інноваційного розвитку українського суспільства / В. П. Петренко // «Ключевые инструменты организации человеческого общежития: экономика и право»:

- збірник матеріалів XII-ї Міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: InPress, 2011. – С. 74-77.
25. Леснікова Л. Публічний виступ: «Причини та проблеми плинності кадрів в системі державної служби» / Л. Леснікова // [Електронний ресурс] Спільнота кращих державних службовців України. – Режим доступу : <http://kds.org.ua/blog/lesnikova-l-publichniij-vistup-prichini-ta-problemi-plinnosti-kadriv-v-sistemi-derzhavnoi-sluzhb>
 26. Мінаков М. Реформа вищої освіти в лещатах карго-культу автономії і гегемонії бюрократів / М. Мінков // [Електронний ресурс] Критика. – Режим доступу : <http://krytyka.com/ua/community/blogs/reforma-vyshchoyi-osvity-v-leshchatakh-kargo-kultu-avtonomiyi-i-hegemoniyi>
 27. Кулик В. Про неморальну непрофесійність і способи її подолання / В. Кулик // [Електронний ресурс] Критика. – Режим доступу : <http://krytyka.com/ua/community/blogs/pro-nemoralnu-neprofesiynist-i-sposoby-yiyi-podolannya>
 28. Никитин В. Украина это страна, в которой существует общее негативное отношение к интеллекту / В. Никитин // [Електронний ресурс] ДИАЛОГ.ua. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page126-1856.html>
 29. Сергій Кондрюк: «Феномен українського ринку праці полягає в тому, що у нас працююча людина попадає у зону бідності» / С. Кондрюк // [Електронний ресурс] Офіційний веб-портал Федерації професійних спілок України. – Режим доступу : <http://www.fpsu.org.ua>
 30. Ткаченко М. Мы называем управлением то, что управлением не является / М. Ткаченко // [Електронний ресурс] ДИАЛОГ.ua. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page144-2209.html>
 31. Ковбасюк Ю. Українська освіта сьогодні перестає грати роль реально працюючого соціального ліфта / Ю. Ковбасюк // [Електронний ресурс] ДИАЛОГ.ua. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page144-2210.html>
 32. Петренко В. П. Управління процесами інтелектокористування в соціально-економічних системах : наукова монографія / В. П. Петренко. – Івано-Франківськ: «Нова Зоря», 2006. – 352 с.
 33. Петренко В. П. Концепція інтелектокористування як основа новітньої парадигми практичного менеджменту / В. П. Петренко // International Conference Project : II-я міжнародная научно-практ. конф. «Современные тенденции развития научной мысли» (31.01.-07.02.2011, Лондон-Одесса). – Всеукраинский академический союз. 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icp-ua.com/ru/conference2>
 34. Дзвінчук Д. І. Мета, цілі і критерії інтелектуалізації підготовки корпусу державних службовців і працівників органів місцевого самоврядування / Д. І. Дзвінчук, В. П. Петренко // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади : [матеріали VI-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю] (22 листопада 2011 р.). – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – С. 167-169.
 35. Данилюк-Черних І. М. Управління використанням інтелектуального потенціалу людських ресурсів підприємств на засадах сінтелектики і синергізму / І. М. Данилюк-Черних, В. П. Петренко // Регіональна економіка. – 2011. – №1. – С. 148-155.
 36. Петренко В. Стан, цілі і завдання з розвитку людського капіталу підприємств нафтогазової промисловості: світ і Україна / В. Петренко, І. Данилюк-Черних // Вісник Східноукраїнського університету ім. В. Даля. – №11(182), Ч. 1. – 2012. – С. 372-378.
 37. Петренко В. П. Управління діяльністю підприємств нафтогазового комплексу на засадах інтелектуалізації та інтелектокористування : монографія / В. П. Петренко, С. Я. Кісь, Е. А. Швидкий : за заг. ред. проф. В. П. Петренка. – Львів: ЛА «Піраміда», 2013. – 276 с.
 38. Крижанівський Є. І. Організація безперервної освіти персоналу нафтогазової галузі України – головна умова збереження і нарощування її конкурентоздатності /

- Є. І. Крижанівський, А. П. Андибур, І. М. Дпанилюк-Черних, В. П. Петренко // Нафтогазова галузь України. – №4. – 2014. – С. 3-8.
39. Кісь С. Я. Інноваційно-інвестиційний розвиток нафтогазової галузі України як наслідок інтелектуалізації процесів управління і менеджменту / С. Я. Кісь, Н. В. Люта, В. П. Петренко // «Економічні та соціальні інновації як фактор розвитку економіки»: матеріали ХІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (29-30 травня 2014, м. Луцьк) / відп. ред. Л.Г. Липич. – Луцьк: Вежа-Друк, 2014. – С. 97-98.
40. Варцаба В. І. Про умови раціонального управління використанням спільних нафтогазових ресурсів України: проблема гармонізації цілей та інтересів ключових груп впливу / В. І. Варцаба, С. Я. Кісь, В. П. Петренко, Е. А. Ревтюк // Науковий вісник Івано-Франківського НТУ нафти і газу. Серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості». – 2015. – №2(12). – С. 15-23.
41. Варцаба В. І. Синтелектика і синергізм – засадничі феномени управління гармонізацією взаємодії контрагентів ринку / В. І. Варцаба, В. П. Петренко // Ukraine – EU. Modern technology, business and law : collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 1. Modern priorities of economics, management and social development. Environmental protection collection – Chernihiv : CNUT, 2015. – С. 65-68.
42. Дацюк С. Изменения через образование / [Електронний ресурс] Українська правда. Блоги. 30 жовтня, 2009 року. – Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/4aeb16441a820/>

Statement of the problem. In terms of the dynamic development of the information society in society emerging need for rapid, radical and important changes in the level of intellectualization of human resources and their activities in all areas of society. Implementation of this task is possible through the appropriate use of educational and scientific potential of society.

Urgency. The sphere of education as the main source of supply of modern society intellectual resources is not yet a full-fledged subject of relevant studies, assessments and recommendations. Knowledge society has no chance for successful formation without necessarily passing phase transformation in the learning society without intellectual space filling appropriate human resources. The system of educational and scientific activity requires an adequate level and quality of management. Therefore the problem of intellectualization of process control and management system of education and science as a whole and all its constituent subsystems is an important task of the Ukrainian society.

The purpose of the article – to identify problems intellectualization of domestic education and research system.

Our task was to study – to determine relevant concepts, strategies, technologies and management tools and management, innovative solutions that can provide changes in all areas of the national economy.

Summary. Negative characteristics due to prolonged preservation of status-quo in the system, methods and traditions of bureaucratic control national education and science, which it is not adequate to the requirements of the updated, intellectualized society. The interpretation of the current state of the relationship between subject and object management hierarchical pyramid of educational and scientific processes in higher educational institutions of Ukraine gives an explanation of the ineffectiveness of traditional governance and management issues generated them, no successful results and allows us to formulate effective recommendations for change.

Conclusions and outcomes. Priority changes towards intellectualization control and management of the national system of education and science are rethinking the logic of subject-object interaction model steam mutual media intelligence with the following technical data as knowledge and intellect, intellectual resources and their potential, human and intellectual capital.